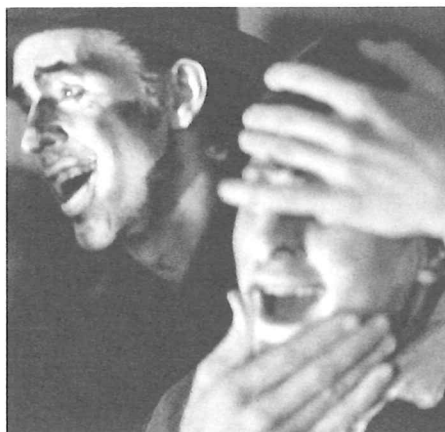

In *Brand* is het de anekdotiek die de realiteit van Vandenberghe ooggetuigenverslag op afstand houdt. De eerste improvisaties speelden zich af in het concentratiekamp, en leverden vaak beklievende beelden op. Ze boden echter weinig opening naar tekst, personages of een verhaal: de werkelijkheid en de gruwel van de kampen was zo alomvattend dat elke toevoeging of eigen interpretatie overbodig leek. Gesprekken met de archivaris van de Gentse brandweer brachten soelaas. Dankzij enkele gegevens uit het persoonlijk dossier van Julius Vandenberghe kwam zijn personage tot leven: Vandenberghe bleek een ambitieus en verstandig man geweest te zijn, die echter door zijn opvliegend karakter –het dossier maakt gewag van enkele veroordelingen en berispingen voor onder andere een caféruzie, een affaire met een slagersvrouw, slagen en verwondingen, onverantwoord gedrag binnen de kazerne– het brevet voor korporaal aan zijn neus zag voorbijgaan. Verder wist de archivaris ook te vertellen dat het Gentse korps tijdens de oorlog erg verdeeld was: ongeveer de helft van de brandweermannen was pro-Duits, de andere helft was tegen, wat vaak voor problemen zorgde als ze gezamenlijk moesten uitrukken. Deze anekdotes vormden de sleutel tot de schriftjes van Vandenberghe. Het materiaal dat tot dan toe zo goed als ongenaakbaar geweest was, kreeg nu kans op een nieuw leven op de vloer. De improvisaties verplaatsten zich van de concentratiekampen naar de kazerne en het huis van Julius Vandenberghe, en Julius werd ‘Julien’.

De beweging die hier gemaakt werd, is dus anders dan in de meeste andere voorstellingen van Eric De Volder, waarin uit anekdotische *petites histoires* (niet enkel uit dagboeken en brieven, maar ook uit krantenknipsels, foto’s en schilderijen) een universeel verhaal met grote thema’s gepuurd wordt. Bij *Brand* lag het grote thema – dat van het absolute lijden en kwaad – immers al van de eerste dag op tafel. Dit materiaal diende niet losgeweekt te worden uit zijn banale context; er was integendeel nood aan een kader om het universele thema te kunnen benaderen.

Het stond van bij het begin vast dat de naam van Julius Vandenberghe behouden zou blijven. Doorgaans verandert De Volder de namen van de betrokkenen als hij met authenticiteit materiaal werkt, maar in *Brand* werd expliciet gekozen voor Julius Vandenberghe

Brand ERIC DE VOLDER / TONEELGROEP CEREMONIA
Foto Tania Desmet

en zijn verhaal, ‘omdat het niet vergeten mag worden’. Toch is *Brand* geen reconstructie van Vandenberghe’s leven. De schaarse biografische gegevens waarover De Volder beschikte, werden gespreid over het hele stuk en de andere personages. De spelers trokken zich tijdens de improvisaties los van de feitelijke werkelijkheid en creëerden een nieuwe, theatrale realiteit. Tegelijk bleef er de zorg om het verhaal van Vandenberghe en zijn figuur eer aan te doen en hem met respect te behandelen.

Het tweede leven van Vandenberghe

Julius Vandenberghe is een overlevende. *ik / ik ben / een / overlevende / dit is een gebeurtenis*. Vandenberghe was in de concentratiekampen van Buchenwald en Mauthausen getuige van een gebeurtenis die hij niet onder woorden kon brengen noch uit zijn gedachten kon verdrijven. Bij zijn terugkeer in Gent sloot hij aan zijn tweede leven te beginnen.

‘Ik ben op mijn achttiende aan mijn tweede leven begonnen [...] Toch kan ik me nooit, nooit ofte nimmer van het leven voorheen bevrijden. Ik heb in onwaardigheid geleefd en leef er nog verder in. Het is me nooit gelukt, mijn beeld te zuiveren.’
Paul Steinberg (1996)

In *Brand* lijkt Vandenberghe’s tweede leven verdacht veel op zijn eerste, onvertelbare leven; de oude beelden staan op zijn netvlies gebrand en passeren een voor een opnieuw de revue. Zijn verleden wil maar niet voorbijgaan. Ook de ‘echte’ Julius Vandenberghe bleef de rest van zijn leven geteisterd door nachtmerries en verscheurende herinneringen.

‘Hij zette uiteen dat de tragische mens niet meer bestond. [...] “De totaal gereduceerde mens, met andere woorden de overlevende, zei hij, is niet tragisch maar komisch want heeft geen lot. Anderzijds leeft hij met een tragisch lotsbewustzijn.” [...] “In zijn systeem vormt de overlevende een aparte species, vervolgt hij, net als een diersoort.” Volgens hem zijn we allemaal overlevenden; dit bepaalt onze perverse en verschroempelde denkwereld. Auschwitz. En daarna de achter ons liggende veertig jaar. Hij zei dat hij het antwoord op deze deformatie van het overleven –die veertig jaar dus– nog niet had gevonden. Maar hij was ernaar op zoek en hij was er dichtbij.’

Imre Kertész: *Liquidatie*

Brand toont deze deformatie van het overleven. Zeven personages –doden, levenden en overlevenden– geven een tweede leven aan Julius Vandenberghe en staan hem bij tot het bittere einde, tot aan de poorten van het crematorium, om uiteindelijk meegesleurd te worden in zijn ultieme brandoffer.

BRAND

TEKST, VORMGEVING EN REGIE Eric De Volder
SPEL Mariken Bijnen, Annelies De Nil, Leen De Veirman/Tania Poppe, Ineke Nijssen, Johan Knuts, Hendrik-Hein Van Doorn, Benjamin Van Tourhout

DRAMATURGIE Ellen Stynen

TECHNIEK EN PRODUKTIELEIDING Geert Vanoorlé

PRODUCTIE Toneelgroep Ceremonia met de steun van Nieuwpoorttheater

1 Eric Min: “Een moderne epifanie van het kwaad”.
In: *De Morgen*, 27 januari 2001.

2 Idem